

Miscel·lània d'estiu

Carles Montpart Tura

Sembla clar que l'hàbit de la lectura no té per què variar en funció de l'estació de l'any. És evident, però, que per a molts l'estiu és un moment en què la desconexió de les ocupacions habituals —almenys durant les vacances— esdevé un moment especialment propici per llegir aquells títols que ens han quedat pendents o per comprar-ne alguns dels que ens han recomanat. Les línies que segueixen són una breu crònica personal de les lectures que m'han acompanyat els dos darrers mesos.

Caminar, veure, escriure...

Sovint tendim a deixar per a l'estiu llibres més extensos —de vegades algun clàssic— perquè pensem que disposarem de més temps de lectura seguit que quan ho fem de forma més fragmentària en funció del temps lliure que tenim al marge les nostres ocupacions professionals, socials i familiars. De vegades és una il·lusió vana, i acabem enyorant les tardes plujoses de tardor o d'hivern en què el recolliment acaba sent més fàcil que no pas el que podem aconseguir en plena canícula. En fi, en aquest aspecte cada lector també és un món.

En el meu cas, l'estiu ha començat amb la lectura de dos llibres d'un cert gruix, tots dos comprats durant la darrera Diada de Sant Jordi, i per tant pendents de ser abordats des de feia alguns mesos. En primer lloc, *Un andar solitario entre la gente* (Seix Barral, 2018), l'última novel·la d'Antonio Muñoz Molina (Úbeda, Jaén, 1956). L'autor, amb una llarga i premiada carrera novel·lística al darrera, ens ofereix una obra particular i molt original. Al llarg de gairebé cinc-centes pàgines, i a través d'un text que

es mou a cavall entre la novel·la, la crònica personal i l'assaig literari, Muñoz Molina intenta reflectir literàriament la perplexitat que és capaç de produir-nos el nostre món contemporani —especialment en el context de la gran ciutat moderna en què el consumisme n'és el motor principal— si ens detenim a mirar-lo amb ulls atents.

A partir de l'obsessiva transcripció de tot el que veu i, sobretot, del que sent quan passeja, l'autor es converteix en un notari que deixa per escrit l'absurditat dels missatges que ens envolten quotidianament i dels quals no en som del tot conscients. Com sempre, l'estil —en aquest cas un llarguíssim monòleg interior— i la precisió en l'ús de la llengua és un dels mèrits més notables d'un text que s'acaba llegint d'una forma gairebé tan obsessiva com l'autor mateix explica que va ser concebut i escrit. Un altre dels eixos importants de la novel·la és la reflexió que fa Muñoz Molina sobre la peripècia vital i literària d'alguns escriptors que van ser pioners a convertir la ciutat en tema literari: Thomas De Quincey, Walter Benjamin, Federico García

Lorca, Walt Whitman, Herman Melville, Charles Baudelaire, James Joyce i Edgar Allan Poe. Una proposta literària arriscada, que no posa fàcils les coses al lector, però que constitueix un autèntic repte de lectura.

Tenir pardalets al cap

La segona lectura llarga ha tingut a veure amb la meva afició als ocells. Si mai ens havíem cregut que les aus, en general, són més aviat de comportament rutinari i, per tant, poc intel·ligents, el magnífic llibre de Jennifer Ackerman (1959) *El ingenio de los pájaros* (Ariel, 2017) ha vingut per desmentir-nos aquesta creença. Efectivament, tot i no atrevir-se a fer servir la paraula "intel·ligència" al títol, per les implicacions d'humanització que aquest mot suposa, l'autora demostra amb un gran desplegament de dades extretes tant d'investigacions de camp com de laboratori sobre el món dels ocells —moltes d'elles molt recents—, que sí que en

Jennifer Ackerman

moltes espècies podem parlar d'una intel·ligència en el sentit d'una gran capacitat per adaptar el seu comportament a unes circumstàncies canviants. I aquest és un fenomen que, com en el cas dels humans, no és homogeni; és a dir, hi ha individus més intel·ligents que d'altres, així com hi ha espècies més intel·ligents que d'altres. Entre aquestes últimes, per exemple, les diverses famílies de còrvids.

El llibre, al llarg dels vuit capítols en què està estructurat, aborda aspectes com la mida i l'estructura dels cervells dels ocells, així com les capacitats que tenen, moltes d'elles insospitades fins fa poc; les habilitats tècniques i socials de diverses espècies; la importància i complexitat dels cants i dels reclams, i el paral·lisme que es pot establir amb el llenguatge humà; les aptituds estètiques d'alguns ocells (encara que sembli increïble!) i els fonaments de la gran capacitat d'orientar-se en el temps i l'espai. El volum acaba amb un interessant capítol dedicat a un dels ocells més abundant i al mateix temps més humil: el pardal, potser l'exemple més clar d'intel·ligència adaptativa.

El dietari d'un poeta...

Sembla evident que, en els darrers anys, l'oferta de llibres vinculats al que en podríem dir, en general, "literatura del jo", és a dir, textos escrits amb una forta vinculació amb la trajectòria vital i personal de l'autor, ha anat clarament en augment. Sigui en forma de reculls d'articles, de memòries, d'epistolaris, de dietaris o de novel·les en clau autobiogràfica, es tracta d'un fenomen que respon també a una demanda creixent per part dels lectors i que les editorials han sabut aprofitar. En aquesta línia, els tres títols que m'han acompanyat aquests mesos han estat *Un estiu* (Quaderns Crema, 2018), de Francesc Parcerisas; *El quadern suís* (Proa, 2018), de Quim Torra i *Un aire anglès* (Edicions del Periscopi, 2018), de Miquel Berga.

Francesc Parcerisas (Barcelona, 1944) és conegut sobretot com a poeta i traductor, però amb el seu dietari *La primavera a Pequín*

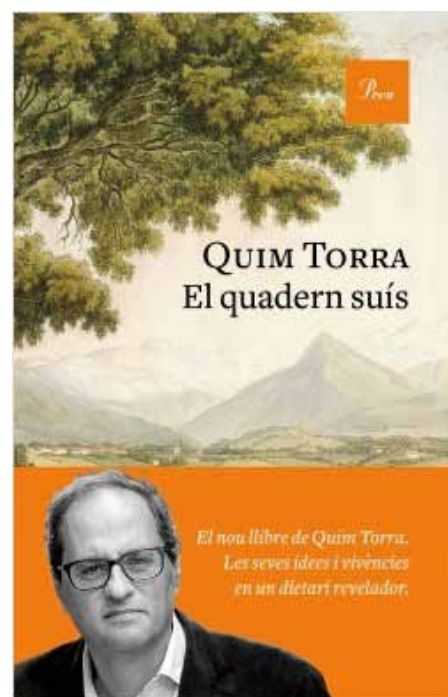
Miquel Berga

Francesc Parcerisas

(Quaderns Crema, 2013) ja va ser guardonat amb el XIV Premi Llibreter. Ara, amb *Un estiu*, l'autor ens ofereix una altra entrega d'aquest dietari sense dates, centrat en aquest cas en l'estiu de 2014. Es tracta d'un dels llibres més ben escrits i més suggerents que he pogut llegir en els darrers anys. La combinació entre la descripció de l'estiueig al Garraf i l'evocació

de la relació —i la pèrdua irreparable— dels amics Josep Miquel Sobrer, Jaume Vallcorba Plana i Carles Miralles, juntament amb el record d'una infantesa arcàdica, es fonen en un conjunt de textos memorables, tant per la forma, extremadament cuidada, amb un lèxic polit i precís, com per les reflexions de fons sobre la vida, el pas del temps i el compromís amb el país. El llibre té sovint un to elegíac i un aire de balanç, del qual l'autor n'és plenament conscient; "Jo, que sóc qui escriu aquestes línies, en realitat vaig arribar ja fa uns anys al final de l'estiu que en aquestes pàgines tot just s'enceta i, doncs, ja visc un bon tros més enllà del final d'aquest dietari: sé com acabarà la història (quan arribi, inexorable, el setembre, i fins i tot força més tard) i això, contra el que pugui semblar, em converteix en un déu desnonat, ridícul, sense cap poder" (p. 12). I també palesa un cert desengany respecte de les il·lusions de joventut: "[...] i penso que, al Carles i a mi, els anys també ens han començat a ensenyar, potser amargament, que les joies que semblaven decorar la

vida no són altra cosa que bocins de vidres de colors" (p.63), així com un sentiment d'impotència davant del declivi físic: "Una de les característiques de la condició humana és que ningú no ens ensenya a envellir fins que, de cop i volta, sempre massa tard, ens trobem amb la vellesa cara a cara" (p.110). Sens dubte una de les lectures més plaents d'aquest estiu.

... i el dietari d'un president

Quim Torra (Blanes, 1962) poc es podia pensar quan escrivia *El quadern suís* que els seus lectors llegiríem un dietari escrit pel president de la Generalitat de Catalunya. I és que fins que es van precipitar els esdeveniments, i Torra es va convertir en Molt Honorable, l'autor era, sobretot, un editor i un gestor cultural. L'any 2008 Torra va fundar l'editorial A Contra Vent, des d'on ha desenvolupat una activitat de recuperació de la tradició del periodisme literari català. Posteriorment, l'any 2012,

va ser nomenat director del Born Centre Cultural, i el 2015 va substituir la malaguanyada Muriel Casals al front d'Òmnium Cultural. També ha dirigit la *Revista de Catalunya* i el Centre d'Estudis Contemporanis. Com a escriptor, és autor, entre d'altres títols, de *Periodisme? Permetin! La vida i els articles d'Eugeni Xammar* (Símbol, 2008), *Viatge involuntari a la Catalunya impossible* (Proa, 2010, premi Carles Rahola d'assaig 2009), *Honorables. Cartes a la pàtria perduda* (A Contra Vent, 2011) i *Els últims 100 metres: el full de ruta per guanyar la República Catalana* (Angle Editorial, 2016).

I, abans de tot això, Quim Torra va treballar durant divuit anys per a una companyia d'assegurances, els dos últims com a membre d'un equip internacional amb seu a Suïssa. És en aquest context, doncs, en què Torra aprofita la seva estada de poc més d'un any a la ciutat de Winterthur, al cantó de Zuric (del gener de 2006 al juny de 2007) —una estada, val a dir, més aviat ociosa des del punt de vista professional, fet del qual l'autor no se n'amaga pas—, per immersir-se tant com pot en la geografia, la història i la cultura d'aquest país centreeuropeu. I el que és més important, per deixar-

ho per escrit, a la manera planiana, en un "quadern suís" que evidencia l'homenatge de Torra a Josep Pla i al seu *Quadern gris*.

El resultat, des del punt de vista literari, és un dietari ben escrit, molt llegidor, ple de referències culturals molt interessants, i que pot constituir una bona introducció al món helvètic. Les descripcions, que són molt abundoses, tenen més interès, en la meua opinió, quan Torra les focalitza en els paisatges — i en la gent, i en la gastronomia— que va descobrint, primer sol i després en família, durant els viatges que fan per tots els cantons del país, que no pas quan fan referència a la història i a les pugnes pel poder que han tingut lloc en aquest país al llarg del temps, que són una mica més feixugues. Un dels apunts irònics — la ironia també és un tret remarcable d'aquest llibre— de l'autor respecte dels suïssos és el següent: [...] *el resum és que els suïssos bàsicament mengen formatge i voten. Una conclusió democràticament i gastronòmicament envejable*" (p. 209). El llibre conté un epíleg final en què Quim Torra reflexiona sobre la situació actual de Catalunya a partir de l'experiència reflectida en el dietari: *"Millorant, perfeccionant, aprenent i corregint, un cop i*

un altre, la meua companyia va arribar a liderar el mercat europeu d'assegurances —i després va ser venuda a la competència. Lliçons apreses que hem de tenir en compte, més que mai, de cara al futur, on l'independentisme ha de fer alguna cosa més que guanyar: ha de defensar la seva victòria" (p. 344).

De Suïssa a Anglaterra

Tot i que no és un dietari, *Un aire anglès*, de Miquel Berga (Salt, 1952), professor de literatura anglesa a la Universitat Pompeu Fabra, ho podria ser. Efectivament, es tracta d'un recull dels articles de to molt subjectiu que l'autor ha anat publicant primer al *El Punt* i posteriorment a *El Punt Avui* en l'edició del diumenge, unes col·laboracions que a molts lectors del diari —i jo m'hi incloc— ens havien passat desapercebudes. Per a mi, doncs, i per a molts altres, ha estat un agradable descobriment trobar-nos amb aquesta prosa neta, irònica i tan personal servida en les petites dosis que constitueixen un breu article. La impressió que causa llegir-los seguits, però, és la d'estar davant d'un gran escriptor. Del llibre, que ha tingut bona crítica però que ha funcionat molt gràcies a les recomanacions

personals a través del boca-orella, se n'ha destacat, per exemple, el joc intel·ligent que l'autor proposa (Manel Ollé), l'afabilitat del to (Eva Vázquez) i l'antídot que representa contra la solemnitat: *"Cada columna és una píndola d'ironia, desimboltura i flegma que cura de la solemnitat, la tibantor i el dramatisme"* (Domingo Ròdenas).

Una ironia, per exemple, que el lector ja pot copsar des de l'inici del llibre, quan en una mena de segon pròleg que l'autor titula "Escriure", diu el següent: *"Tot en aquesta vida costa molt. Sobretot si es tracta d'activitats prescindibles, com per exemple escriure una columna setmanal. Aquesta obvietat s'ha expressat de maneres diverses. Gil de Biedma sempre ens recordava que el normal és llegir, i no pas escriure. O per dir-ho d'una manera més gràfica: a qui se li acut passar-se un any escrivint una novel·la si se'n pot comprar una per pocs euros? El sentit comú ens aboca forçosament a la no-escriptura."*

Persistir en la direcció contrària ha de ser per força una anomalia de l'individu" (p. 19).

Per les pàgines del llibre, excel·lentment editat, per cert, i amb els textos ordenats alfabèticament segons un lema a tall de títol, hi veurem desfilar comentaris aguts sobre els autors de referència de Miquel Berga: Shakespeare, Chesterton, Austen, Swift, Dickens, Wilde, Pinter, Shaw, Woolf i, per descomptat, el seu estimat George Orwell, sobre el qual Berga ha publicat diversos assajos. Tant quan esmenta, a partir del pretext que li motiva l'article, algun d'aquests autors, com quan el text es mou més en l'expressió de l'opinió personal sobre qualsevol tipus de consideració més general —l'amistat, el menjar i el beure, l'art de la conversa, la felicitat, la mort...— el to, l'aire, és gairebé d'amable confessió personal. El crític Xavier Pla ho expressa així: *"L'aire anglès no ve de les seves referències angleses o de la seva subtil ironia (o potser també), sinó perquè la seva prosa càlida i el seu estil suau i ondulant es posen al servei d'una actitud epicúria davant la vida que li permet desinflar els globus de l'encarcament, la fatuitat i la pedanteria i tractar el lector de tu a tu amb tota honestedat"* (p. 4). Penso que no es pot dir millor. Un plaer de lectura.

Una novetat i dos clàssics

L'estiu segueix el seu curs i la llista de les lectures pendents es va acabant. Encara queda, però, una mica de temps per a dos autors ben diferents. D'una banda, per al descobriment d'un nou nom en la prosa narrativa en català. Es tracta d'Eva Baltasar (Barcelona, 1978), una escriptora que fins ara havia publicat sobretot reculls de poesia —gairebé tots premiats— i la segona novel·la de la qual, *Permagel* (Club Editor, 2018), va ser un dels títols revelació del passat Sant Jordi. A part de les bones crítiques que el llibre de seguida va tenir, *Permagel* ha estat guardonada amb el XIX Premi Llibreter 2018. Un èxit fulminant que ha sorprès la mateixa autora, una escriptora gens relacionada amb els ambients literaris o amb els mitjans de comunicació, i que reivindica el fet de viure apartada de Barcelona i envoltada d'un nucli força reduït de familiars i amics.

La novel·la, que segons ha manifestat Baltasar formarà part d'una trilogia (n'ha avançat fins i tot els títols: *Boulder* i *Mamut*), ens presenta en primera persona la història d'una noia jove, lesbiana, honesta i radical, que pateix pensament suïcides, i que relata la seva incomoditat vital tant pel que fa a la relació amb la família més propera —especialment la mare i la germana— com en general amb un món que percep ple d'absurditat i de mentida. És un llibre que es llegeix d'una tirada, i no només perquè no és excessivament llarg, sinó perquè l'estil té alguna cosa d'hipnòtic, de confessió també, que fa que el lector hi quedi irremeiablement enganxat. La prosa és d'una notable

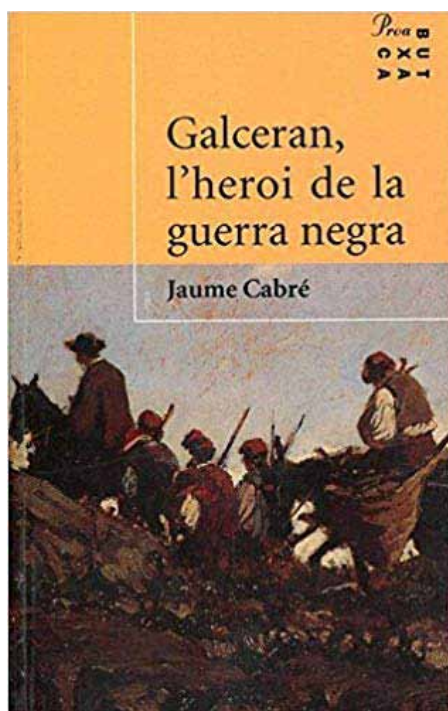
Eva Baltasar

qualitat i transmet una agradable sensació de naturalitat i fluïdesa. Cosa que, com se sap, en general és fruit d'un bon treball estilístic. El gir argumental final, sorprenent, arrodoneix una proposta narrativa interessant que veurem fins a quin punt queda confirmada amb les properes novel·les. Malgrat que se sol presentar com la seva primera novel·la, Eva Baltasar és també autora d'una altra novel·la, d'escàs ressò, titulada *El camí de les flors* (Pagès Editors, 2012).

L'altre autor és un clàssic: Jaume Cabré (Barcelona, 1947). D'aquest autor m'ha agradat recuperar les seves dues primeres novel·les, comprades a preu de saldo en una llibreria de segona mà. Jaume Cabré és un autor que molts lectors han descobert a partir de *Les veus del Pamano* (Proa, 2004) o del més recent *Jo confesso* (Proa, 2011), però no podem oblidar que aquestes dues grans obres són la culminació, fins ara, d'una llarga i prolífica trajectòria d'un autor que actualment és un dels més internacionals i de més qualitat del panorama literari català. Una trajectòria que té com a punts clau les novel·les que constitueixen el

Cicle de Feixes, *La teranyina* (Proa, 1984), *Fra Junoy o l'agonia dels sons* (Edicions 62, 1984) i *Luvowski o la desraó* (dins *Llibre de preludis*, Edicions 62, 1985), i obres com *Senyoria* (Proa, 1991) i *L'ombra de l'eunuc* (Proa, 1996).

A l'inici de tota aquesta carrera, però, i deixant de banda els reculls de narracions, hi trobem les dues novel·les que vull recomanar: *Galceran, l'heroi de la guerra negra* (Premi Joaquim Ruyra 1977, Laia, 1978, Proa, 2002) i *Carn d'olla* (Moll, 1978, Proa, 1999, Premi Fastenrath, 1980). En la primera se'ns narra la història del bandoler Galceran el Queraltó, que es llença

a la muntanya per venjar la mort del seu germà. Una magnífica història de lluites i pors situada al cor de Catalunya en ple segle XIX. L'estil de Cabré, aquí encara força

Jaume Cabré

convencional, apunta ja però una gran riquesa en l'ús de la llengua i un ferm desig de precisió.

La segona, *Carn d'olla*, ens explica la vida i tràfecs de diversos personatges del barri de Sant Antoni de Barcelona a finals dels anys setanta: la prostituta retirada Barringa Barranga, el cec Poquilluca, mossèn Pere, el remeier Xic Pitarra i, embolicant-ho tot un personatge fantàstic, la bruixa Galinda, que dona al text un intrigant aire d'irrealitat. En aquest cas sí que podem dir que, malgrat el temps que ha passat des de la seva escriptura, i tenint en compte tot el que ha vingut després, es tracta d'una novel·la cent per cent Cabré, on el treball estilístic, en aquest cas especialment en la incorporació de l'estil directe lliure, passa a ser un dels elements bàsics del text. En paraules d'Isidor Cònsul, "*Carn d'olla se'ns presenta com el germen de maduresa d'un novel·lista que ha consolidat una de*

les trajectòries més consistents de les lletres catalanes contemporànies" (Pròleg a l'edició de 1999, p. 11). Dues bones novel·les, doncs, per recuperar.

